

Förslag till organisation av stöd till anhöriga

Sammanfattning av förslaget

Anhörigkonsulent föreslås vara kvar som begrepp, i linje med lagförslagets stödkontakt. Anhörigkonsulent/Stödkontakt för anhöriga erbjuds utan individuell behovsprövning. Uppdraget för anhörigkonsulent behöver utvecklas, tydliggörs och avgränsas utifrån ändringar i föreslagen lagtext. Alla verksamheter ska integrera anhörigperspektivet.

ÄO och SoO föreslås ha en varsin organisering av anhörigkonsulenter. Utveckla organisationen för direkt stöd till anhöriga och på sätt möta hela målgruppen. Tydlig uppföljning av finansiering och ansvarsfördelning.

Inledning/syfte

Stödet till den som vårdar eller stöder en närstående tydliggörs på så sätt att socialnämnden ska erbjuda information, vägledning och annat stöd. Socialnämnden ska erbjuda en stödkontakt till den som vårdar eller stödjer en närstående. Stödkontakten ska tillgodose den enskildes behov av information och vägledning samt stöd med att planera åtgärder som kan behöva vidtas. Socialnämndens ansvar för ett barn som har behov av stöd med anledning av att en närstående t.ex. är allvarligt sjuk eller oväntat avlider, behöver tydliggöras.

Bakgrund

Kommunerna är enligt socialtjänstlagen skyldiga att erbjuda stöd till anhöriga. Stöd till den som vårdar eller stöder en närstående 13 kap. 9 § *Socialnämnden ska erbjuda stöd till den som vårdar en närstående som är äldre eller långvarigt sjuk och till den som stödjer en närstående med funktionsnedsättning.* (Nuvarande lagstiftning)

Socialtjänstens övergripande mål och principer samt verksamhetens inriktning gäller även för anhöriga. I dagsläget är anhörigkonsulent organiserad inom äldre- och familjenämnden med uppdrag att ge stöd till anhöriga med närstående 18 år och äldre som har en långvarig sjukdom eller stödjer en närstående med funktionsnedsättning, inom ordinärt boende. Om beslut fattas kommer uppdraget som anhörigkonsulent att utökas och förändras utifrån föreslagen lagstiftning. Detta innebär att alla kommuninvånare ska kunna få information, vägledning och annat stöd om de har behov av det. I första hand, om det finns ett kommunalt stöd inkopplat till den närstående ska verksamheten ha ett anhörigperspektiv. Om den anhörige har ett större behov än verksamhet kan erbjuda ska denne kunna få mer stöd i form av anhörigkonsulent.

Översyn av stöd till anhöriga Äldrenämnden och Individ- och familjenämnden

Sammanfattning av rekommendationer och åtgärdsförslag från båda nämndernas översyner av stöd till anhöriga som genomförts

Höj kompetensen hos chefer och medarbetare om anhörigas rättigheter och behov. Samlad och lättillgänglig information om kommunens stöd till anhöriga.

Utveckla samverkan mellan kommun, region och civilsamhälle.

Systematisk uppföljning av anhörigas behov och befintliga stödinsatser.

Riktat stöd till särskilda målgrupper t.ex. föräldrar till barn med NPF, anhöriga till suicidnära personer och närstående inom LSS.

Förbered för kommande lagkrav genom att utveckla anhörigkonsulentorganisationen

Föreslagen lagtext SoL (2025:400) 13 kap 9 §

Socialnämnden ska erbjuda stöd till

- 1. den som vårdar eller stöder en närstående som är äldre eller långvarigt sjuk, och*
- 2. den som stöder en närstående med funktionsnedsättning.*

Stödet får ges i form av information, vägledning och annat stöd.

Socialnämnden ska erbjuda en stödkontakt till den som vårdar eller stöder en närstående enligt första stycket och som har ett behov av stöd.

Stödkontakten ska tillgodose den enskildes behov av anpassad information och vägledning samt anpassat stöd med att planera åtgärder som kan behöva vidtas.

Stödkontakt för anhöriga

En stödkontakt ska erbjudas den som stödjer eller vårdar en närstående.

Stödet kan innefatta både enskilda samtal om dennes livssituation och minska risken för egen ohälsa. Stödet kan även ges på gruppnivå genom att öka kunskap inom olika områden.

Stödkontakt för anhöriga innebär ett utökat och förändrat uppdrag för anhörigkonsulenterna. Stödkontakten ska erbjuda information, vägledning och annat stöd.

Information exempelvis vilka insatser kommunen erbjuder, hur man ansöker om insatser från kommunen eller andra myndigheter. Information om relevant lagstiftning och vilket ansvar aktörer har, t ex hälso-och sjukvården, skolan eller andra myndigheter, samt vilket stöd civilsamhället kan ge.

Erbjuda vägledning syftar bl.a. till att underlätta för den anhörige att få överblick och strukturera sin situation, till exempel att prioritera vilka åtgärder som behöver vidtas och att bli guidad till rätt aktör.

Annat stöd kan avse direkt stöd i form av individuella stödsamtal eller gruppverksamheter för anhöriga. Det kan även avse indirekt stöd som t ex korttidsboende eller dagverksamhet.

Föreslagen lagtext SoL (2025:400) 18 kap. 13 §

Insatser till barn vars närstående har vård- eller stödbehov

Socialnämnden ansvarar för att ett barn som har behov av stöd med anledning av att en närstående är allvarligt sjuk, har en funktionsnedsättning eller andra allvarliga svårigheter eller oväntat avlider, får de insatser som barnet behöver

Probleminventering och risker

Finansiering och ekonomiska förutsättningar

- Kommunerna får ett nytt åtagande att erbjuda stödkontakt till anhöriga.
- Finansiering sker via finansieringsprincipen, men risk finns att medel inte används till avsett ändamål om uppföljning saknas.

Organisatoriska förutsättningar

- Ansvarsfördelning mellan Stöd och omsorg och Äldreomsorgen kan riskera att bli oklar i enskilda ärenden.
- Otydlighet kan leda till dubbelarbete eller att insatser uteblir.
- Anhöriga riskerar att hamna mellan stolarna och hänvisas fram och tillbaka mellan ÄO och SoO.

Åtgärd: Skapa tydliga rutiner och nära samverkan mellan anhängkonsulenter inom båda nämnderna samt klargöra ansvar mellan nämndområden.

Avgränsning av målgrupp

- Tydliggöra vilka villkor anhöriga ska uppfylla för att erbjudas anhängkonsulent/stödkontakt. SoO och ÄO riskerar att erbjuda felriktade insatser eller att personer med störst behov inte får stöd.

Åtgärd: Definiera målgruppen och säkerställ rätt prioritering och marknadsföring av insatserna.

Anhängperspektivet i alla verksamheter

- Om anhängperspektivet inte integreras inom SoO och ÄO riskerar stödet att bli splittrat och långt från den enskildes behov. Svårt att prioritera och ökat belastning på anhängkonsulenter för att anhängperspektivet inte erhålls från verksamhet.

Åtgärd: Utveckla anhängperspektivet i alla verksamhetsområden och utforma stöd nära den enskilde.

Förslag till beslut

Förslagen anses möjliggöra följsamhet till ny lagstiftning samt fortsatt utvecklingsarbete i enlighet med tidigare översyners rekommendationer och förslag till åtgärder.

Stödkontakt för anhöriga föreslås benämnas anhängkonsulent även fortsättningsvis, dels därför att det är ett begrepp som har använts under längre tid i Umeå kommun och övriga kommuner, dels för att begreppet stödkontakt lätt kan förväxlas med andra insatser.

Anhängkonsulent/Stödkontakt bör få tillhandahållas utan individuell behovsprövning.

Anhörigkonsulentens/ stödkontaktens uppdrag behöver utvecklas, tydliggöras och avgränsas (förslag i prop. 100 - 150 anhöriga/år och anhörigkonsulent).

Alla verksamheter föreslås ha ett anhörigperspektiv enligt åtgärdsplan. Åtgärdsplanen innehåller bland annat kompetensutveckling av all personal, information och kommunikation och uppföljning.

Begrepp anhöriga och närstående.

SoO och ÄO föreslås använda begrepp som står i anhörigstrategin.

Anhörig: Person som regelbundet vårdar, hjälper eller stödjer någon i sin närhet (behöver inte vara släkt).

Närstående: Den person som tar emot stöd och hjälp.

Organisering och samverkan

Äldreomsorgen föreslås fortsätta ge stöd till anhöriga som stödjer personer över 65 år och anhöriga till personer inom demensområdet. ÄO föreslås även fortsätta med att ansvara för all arvoderad anhörigvård.

Stöd och omsorg föreslås att skapa en egen organisering med anhörigkonsulenter för stöd till anhöriga som stödjer personer mellan 0 - 64 år. Undantag demensområdet och arvoderad anhörigvård.

Stöd och omsorg behöver kartlägga och göra en översyn kring stöd till anhöriga inom området och hur det bör utformas.

Förslaget kring organisering utgår ifrån de kartläggningar som har gjorts och där IFN påtalat brister och önskat information om stöd till anhöriga inom deras område. IFN har dessutom påtalat brister i uppföljningar för området, hur många som har fått stöd och vilket stöd som har erbjudits. Även anhörig- och brukarföreningar har fortlöpande påtalat avsaknad och brist av stöd till anhöriga under 65år. Kunskap för anhörigkonsulenter om olika stödformer som den närstående kan ansöka om är viktig och är lättare att ha, om man delar samma organisation. Följsamhet till politiska beslut och kommunikation mellan verksamhet och den politiska nivån underlättas. Det finns dessutom stora fördelar att verksamheten finns inom den egna organisationen då uppdraget kan behöva vara olika utifrån målgruppernas och individernas olika behov.

Kontaktpersoner:

Charlott Edman enhetschef Stöd och omsorg

charlotte.edman@umea.se

Kristina Sandgren verksamhetsutvecklare Utredning äldre och prevention

kristina.sandgren@umea.se